

Riksbankens företagsintervjuer

DECEMBER 2009

■ Riksbankens företagsintervjuer i december 2009

”VI ÄR LÅNGSAMT PÅ VÄG ÅT RÄTT HÅLL,
MEN FRÅN VÄLDIGT LÅGA NIVÅER”

Riksbankens företagsintervjuer i december visar att återhämtningen fortsätter men långsamt.¹ Det är framförallt företagen inom industrin som är besvikna på att efterfrågan från omvärlden inte har tagit bättre fart. Företagen förväntar sig nu en fortsatt långsam ökning av efterfrågan och produktionen under inledningen av 2010. Det framkommer också att företagen har gott om både ledig maskinkapacitet och arbetskraft samtidigt som investeringsplanerna är fortsatt mycket återhållsamma. Förväntningarna på löneökningarna i årets avtalsrörelse visar på relativt stora skillnader mellan de olika sektorerna i näringslivet. Företagen inom industrin tillhör den grupp som har de lägsta förväntningarna på löneökningarna under året. Företagen uppger också att prisökningarna väntas bli låga framöver eftersom den lediga kapaciteten är stor, konkurrensen hög och efterfrågan svag.

De flesta företag i undersökningen uppger att konjunkturläget har fortsatt att förbättras jämfört med september (se diagram 1). Läget uppfattas som dåligt främst bland företag inom tillverkningsindustrin och dess underleverantörer. Företag inom handeln är däremot i allmänhet nöjda med konjunkturläget och de hänvisar främst till de historiskt låga räntorna, de stigande inkomsterna för hushållen och en minskad oro hos kunderna för arbetslösheten.

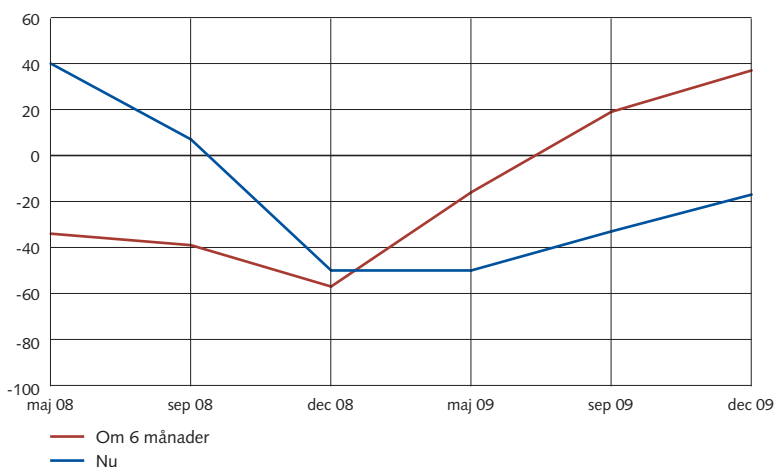
Inför konjunkturutvecklingen de kommande sex månaderna finns en försiktighet hos många företag, vilket några uttryckte som ”vi budgeterar och agerar som om 2010 blir ett normalt lågkonjunkturår” eller ”första halvåret 2010 är redan kört, först 2011 räknar vi med en mer markant ökning i efterfrågan”.

¹ Riksbankens intervjuer med företagen ägde huvudsakligen rum under december 2009 och omfattade 56 företag. För en utförligare redovisning av undersökningens syfte, metod och urval med mera, hänvisas till ”Utformningen av Riksbankens företagsintervjuer”, 2009-02-02 tillgänglig på Riksbankens webbplats www.riksbank.se under rubriken Press & Publicerat/Rapporter. Av denna framgår bl.a. att urvalet av företag inte är representativt för näringslivet som helhet utan inriktat mot större företag samt att sektorerna industri, bygg och handel är överrepresenterade.

Återhämtningen tar längre tid än väntat

De flesta företagen inom industrin uppger att läget har stabiliserats, men i många fall på en förhållandevis låg nivå. Någon markant återhämtning har inte skett, det rör sig snarare om förhoppningar om bättre tider framöver. Omdömena om orderingången är fortfarande positiva, men optimismen har dämpats något sedan undersökningen i september (se diagram 2). Visserligen har de flesta företag ökat sin produktion under hösten, men den allmänna bilden är att det skett från historiskt låga nivåer. Flera företag som exporterar en stor andel av sin produktion uppger att de måste se en större återhämtning i omvärlden innan de vågar dra upp produktionstakten mera. Överlag är industriföretagen nu relativt nöjda med sina lager av färdiga produkter och ser endast små behov av ytterligare neddragningar. Samtidigt påpekar flera företag att de i största möjliga mån vill undvika att på nytt bygga upp "för stora" färdigvarulager och att de hela tiden är observanta och anpassar sin produktion till rådande efterfrågan.

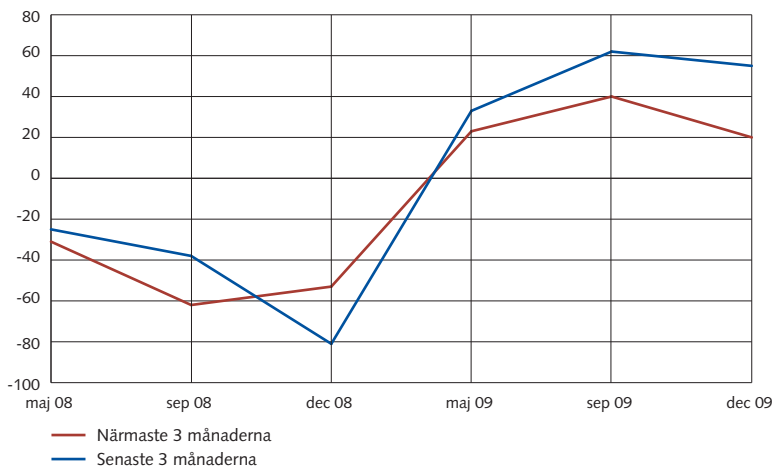
Diagram 1. Konjunkturläget nu och om ett halvår
Nettotal

Anm. Viktade nettotal baserade på antalet anställda i Sverige hos de intervjuade företagen. Frågan avser företagens omdöme om konjunkturläget nu och om sex månader. Nettotalen i diagrammet är saldot mellan andelen företag som uppgett att konjunkturläget är (förväntas bli) bra (bättre) respektive dåligt (sämre).

Källa: Riksbanken

Diagram 2. Orderingsången till industrin
Nettotal

Anm. Viktade netttotal baserade på antalet anställda i Sverige hos de intervjuade företagen. Frågan avser företagens orderingsången de senaste tre månaderna och en bedömning av utvecklingen de närmaste tre månaderna. Netttotalen i diagrammet är saldot mellan andelen företag som uppgett att orderingsången ökat (förväntas öka) respektive minskat (förväntas minska).

Källa: Riksbanken

"Asien driver just nu, Asien är lokomotivet!" och "Indien och Kina går som tåget" är några av de kommentarer som antyder att efterfrågan från Asien är fortsatt stark. Emellertid har efterfrågan inte tagit fart på de stora exportmarknaderna i Euroområdet och USA.

Flera företag noterar att 2010 kommer att bli svårare än 2009 eftersom man nu i princip arbetar av den stora orderstock som byggdes upp under de goda åren. Ett företag noterar att "2006-2008 var otroligt bra år", ett annat företag säger att "vi åter vår orderstock". Underleverantörer till den tunga industrin uppger att läget där inte förbättrats mer än marginellt sedan september.

Kapacitetsutnyttjandet inom tillverkningsindustrin upplevs generellt som mycket lågt. Hos många företag är det inga svårigheter att öka produktionen avsevärt utan vare sig investeringar eller nyanställning av personal. Den viktigaste orsaken till att företagen inte avser att öka sina investeringar i framtiden beror på att efterfrågan inte bedöms vara tillräckligt stark. En vanlig kommentar är att det kommer att ta lång tid innan nya investeringar behöver göras.

En liknande bild framträder hos tjänsteleverantörer som ofta har de stora industriföretagen som kunder. Det senaste året har varit tufft och de har i flera fall tvingats sänka sina priser till kunderna för att hålla beläggningen uppe hos sina anställda: "vi har hankat oss fram genom att få ut våra konsulter på löpande räkning till låga priser för att kunna övervintra. De är ju resurser vi behöver ha när kunderna

kommer igång igen med nya beställningar". Företagen uppger också att deras kunder drar sig för att sätta igång stora projekt: "det som lyser med sin frånvaro är de stora affärerna". Emellertid finns även en viss framtidsoptimism bland tjänsteföretagen: "vi ser inga tecken bland de bolag vi jobbar med på att det kommer att bli sämre och i de flesta fall börjar man se att det går bättre".

En viss ljusning för byggsektorn ("... bättre, men rätt bräckligt ändå")

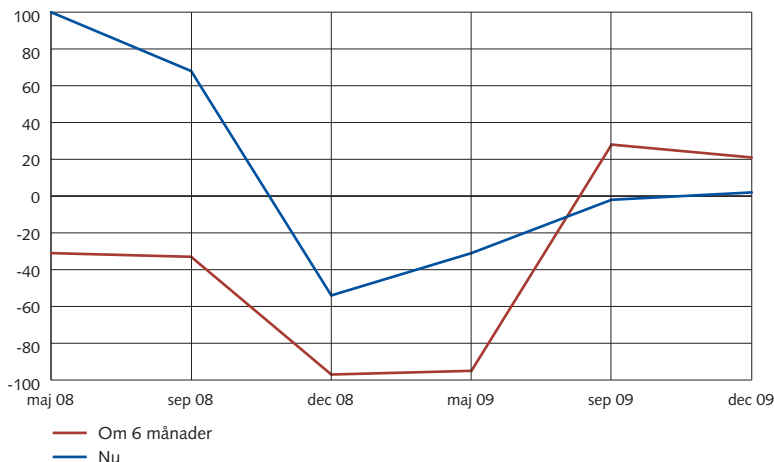
Läget för byggsektorns olika delar varierar markant. Medan de kommersiella byggena fortsätter att visa en vikande trend, uppger företagen att efterfrågan på bostäder börjat öka något samtidigt som anläggningsverksamheten är fortsatt mycket stark. Men, även om aktiviteten fortsätter att öka, har återhämtningen för byggsektorn som helhet visat sig gå långsammare än vad företagen förväntade sig vid Riksbankens företagsintervjuer i september.

"2010 KOMMER ATT VARA TUFFT
OCH 2011 KOMMER ATT BLI VRÅLTUFFT."

Lönsamheten hos de större byggföretagen uppges vara fortsatt god, vilket grundar sig i att dessa företag fortfarande håller på att avsluta projekt som kontrakterades under högkonjunkturen. Nu råder dock en prispress på marknaden och nya kontrakt tecknas inte på samma gynnsamma villkor för byggbolagen. Företagen befarar dessutom att deras kostnader kan stiga när konjunkturen tar fart igen.

Pågående infrastrukturprojekt av vägar, tunnlar, broar och hamnar bidrar till att anläggningsverksamheten är mycket stark. Flera nya projekt är nu ute för anbudsgivning och ytterligare projekt planeras för de närmaste åren, varför denna produktion förväntas fortsätta att ligga på en hög nivå. Infrastrukturprojekt pågår och planeras över hela landet, men det gäller särskilt för Stockholmsområdet. För kommersiella fastigheter är utvecklingen fortfarande mycket svag främst beroende på att så mycket i det befintliga beståndet står outhyrt.

Diagram 3. Konjunkturläget nu och om ett halvår inom byggindustrin
Nettotal

Anm. Viktade nettotal baserade på antal anställda i Sverige hos de intervjuade företagen. Frågan avser företagets bedömning om konjunkturläget nu och om sex månader. Nettotalen i diagrammet är saldot mellan andelen företag som uppgett att konjunkturläget är (förväntas bli) bra (bättre) respektive dåligt (sämre).
Källa: Riksbanken

"DET SOM BEGRÄNSAR IDAG ÄR EN KOMBINATION AV LÅG
EFTERFRÅGAN OCH BRIST PÅ KAPITAL."

De intervjuade företagen uppger att bostadsbyggandet fortsätter att öka, men att ökningen fortfarande är liten. Byggföretagens lager av bostäder som färdigställt före och under krisen har nu till största delen sålts. Nya byggprojekt har påbörjats, främst i storstadsområdena, där efterfrågan är störst. I den förra företagsundersökningen i september uppgav flera byggföretag att finansieringsläget var den mest återhållande faktorn för bostadsproduktionen. Primärt var det bankernas lägre belåningsgrader som lyftes fram. Belåningsgraden har sedan dess höjts, om än inte till de nivåer som gällde under den första delen av 2008. Byggföretagen betonar att finansieringen fortfarande är ett problemområde för dem.

Byggvaruhuset noterade en ökad försäljning under sommaren och utvecklingen har varit fortsatt positiv under hösten. Försäljningsökningen beror enligt handlarna på en kombination av det låga ränteläget, möjligheten för hushållen till ROT-avdrag och skattelättnader. I första hand har de sålda produkterna kommit till användning vid renoveringar, vilket också varit gynnsamt för mindre byggföretag.

Ingen fart på hjulen i transportsektorn

Medan persontransporterna ligger på en tillfredsställande nivå är läget för godsfrakter fortsatt dåligt enligt företagen, även om efterfrågan ökar något från tidigare låga nivåer. Det finns fortfarande överkapacitet inom transportområdet och priserna på godsfrakter är pressade. Transportbranschen är beroende av hur industrin och byggsektorn utvecklas, och uppgångar för dem är nödvändiga för att transportsektorn ska kunna öka sin omsättning. Det finns dock positiva tecken och ett något ökat behov av transporter kan noteras med exempelvis stigande priser på internationella flygfrakter.

Ökad försäljning men hårdnande priskonkurrens inom handeln

Bland handelsföretagen uppgav de flesta en fortsatt ökad försäljningsvolym under hösten ungefär i linje med vad branschen förväntade sig vid föregående intervjuomgång i september. Inför inledningen av 2010 är de flesta företag positiva till försäljningsutvecklingen. En vanlig kommentar var att företagen ansåg sig vara på väg tillbaka till mer normala försäljningsmönster samtidigt som andra betonade att en kvarstående oro fortsätter att hämma konsumtionen.

Liksom tidigare lyfte flera av företagen fram regionala skillnader i försäljningsutvecklingen. I Stockholmsområdet och södra Sverige har tillväxten varit god medan utvecklingen i bland annat västra Sverige ofta karakteriserades som svagare.

Flera handlare uppgav att livsmedelsförsäljningen också stimulerats av att hushållen dragit ned på sina restaurangbesök. Fler kunder än tidigare fortsätter att handla av lågprissortimenten, samtidigt som butikskedjor med inriktning mot låga priser säger sig ha vunnit marknadsandelar. Många representanter för handeln hävdade också att priskonkurrensen tilltagit.

Företagens finansiering – fortsatt förbättring

Företagen har fått lättare att finansiera sig. På frågan om "tillgången till extern finansiering förändrats under det senaste kvartalet", svarar företagen oftast "oförändrad" medan andra svarade "förbättrats". Inget företag uppgav denna gång att tillgången till extern finansiering "försämrats". Samtidigt minskade ytterligare den minoritet av företagen som uppgav att de "inte får den finansiering de behöver" till ca fem procent av de intervjuade företagen medan motsvarande andel var ca tio procent i september. Flera av de företag som inte fått den finansiering de ansåg sig behöva i december är verksamma inom byggsektorn. Finansieringsläget förefaller med andra ord ha

förbättrats under hösten även om det förtjänar att påpekas att denna undersökning i första hand speglar situationen för större företag.

De större företagens kommentarer speglade ofta en ökad tillgång till finansiellt kapital och lägre upplåningskostnader för marknadsfinansiering via företagsobligationer och certifikat. En del av de större företagen sa sig ha ökat sin obligationsupplåning delvis för att de är oroliga för den framtida tillgången på större syndikerade banklån, då många internationella banker valt att lämna den svenska finansmarknaden.

Även för storföretagens kunder och underleverantörer verkar möjligheter att få krediter hos bankerna ha förbättrats. Färre av storföretagen känner sig vara tvingade till att "agera bank" genom att lämna större kundkrediter än de gör under normala förhållanden. Generellt tyder alltså svaren på en ökad tillgång till bankfinansiering även om svaren också indikerar kvarstående problem. Väsentligt färre företag var i december kritiska till bankernas agerande än vid motsvarande undersökningar tidigare under året. Den kritik som framfördes gällde oftast höga marginaler på bankernas utlåning.

...men ännu inte ett normalt läge

I denna omgång tillfrågades företagen om de ansåg att förhållandena på finansmarknaden har normaliserats.² De allra flesta företag besvarade frågan, men betonade ofta svårigheterna med att definiera vad som kan anses vara normalt. Ungefär hälften av företagen bedömde läget på finansmarknaderna som att det ännu inte normaliserat. Detta svar erhöles från de allra flesta av företagen inom byggsektorn medan de flesta av handelsföretagen ansåg att läget normaliserats. Inom industrin var åsikterna jämt fördelade mellan normalt och inte normalt. Generellt sett tenderar de större företagen i undersökningen i högre grad anse att läget normaliserats jämfört med de mindre företagen.

Till de företag som ansåg att läget på finansmarknaderna normaliserats ställdes också frågan om när de ansåg att detta skedde. Relativt få företag svarade på denna fråga, men bland dessa företag var det vanligaste svaret att läget normaliserats under andra och tredje kvartalen 2009.

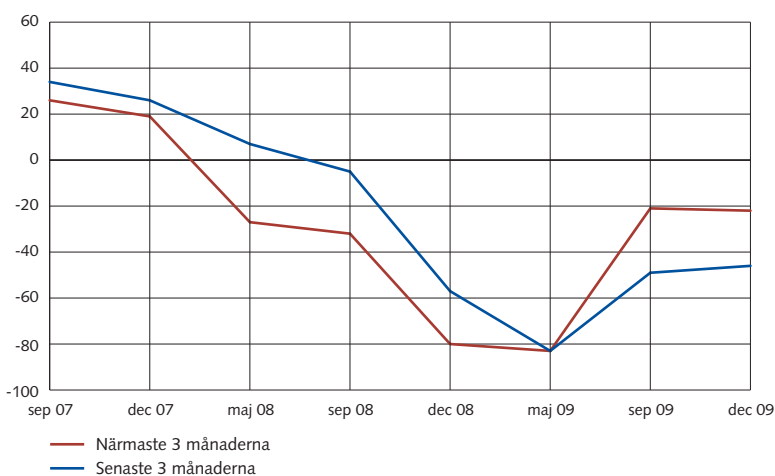
2 Frågan i undersökningen löd: "Anser ni att förhållandena på finansmarknaden (för ert företag) har normaliserats?"

”De dramatiska effekterna av finanskrisen verkar ha klingat av”

Efter en tid med omfattande varsel och uppsägningar, bedömer en stor majoritet av de intervjuade företagen att sysselsättningsläget nu stabiliserats. Sysselsättningen fortsatte att minska även under slutet av 2009 enligt företagen (se diagram 4). Utvecklingen varierade dock mellan sektorer. Svaren från handeln visar till och med på en viss sysselsättningsökning medan sysselsättningen inom industrin, som väger tungt i denna undersökning, fortsatte att minska. Emellertid har industrins negativa trend mattats av i jämförelse med tidigare undersökningar. Flera industriföretag har valt att behålla personal genom uppgörelser om förkortade arbetsveckor.

På frågor om företagens framtidsutsikter, uppger de flesta företag att de numera har den personalstyrka de behöver och att inga större varsel och rationaliseringar är att vänta. Det är dock fortsatt fler företag som avser att minska sin personal än nyanställa under kommande månader (se diagram 4). Åter är det i första hand industrisektorns mer pessimistiska framtidstro som slår igenom bland de intervjuade företagen medan företag inom handel är mera optimistiska. Ett industriföretag beskrev läget som: ”Vi är inte ens i närheten av att ta in folk”. Viktigt i sammanhanget är att notera att de nedskärningar företagen planerar inför inledningen av 2010, snarare utgörs av naturliga avgångar som inte ersätts av nyrekryteringar, än av rena varsel och uppsägningar.

Diagram 4. Sysselsättningen
Nettotal

Anm. Viktade netttotal baserade på antal anställda i Sverige hos de intervjuade företagen. Frågan avser företagets bedömning om sysselsättningen de senaste och de kommande tre månaderna. Nettotalen i diagrammet är saldot mellan andelen företag som uppgett att sysselsättningen ökat (förväntas öka) respektive minskat (förväntas minska).

Källa: Riksbanken

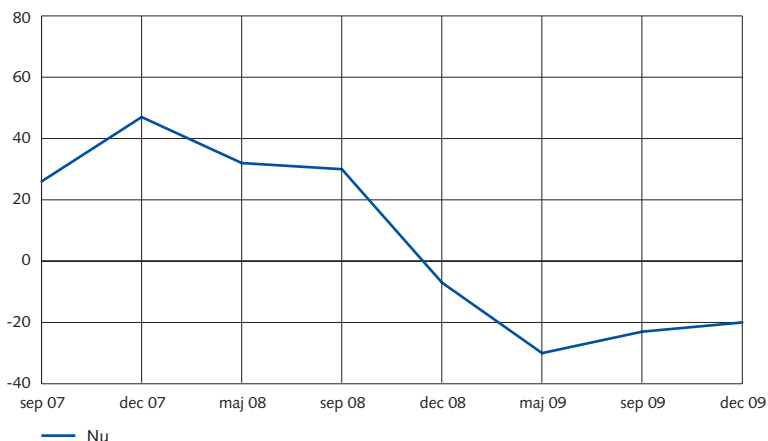
Oförändrat dålig lönsamhet enligt företagen

Företagens omdömen om sin lönsamhet³ är i december i stort sett detsamma som i september (se diagram 5). Bland industriföretagen var svaret oftast "dåligt". Låg efterfrågan på industrins produkter är ett vanligt förekommande svar på varför lönsamheten är dålig inom sektorn. För övriga sektorer var företagens omdömen om sin lönsamhet i allmänhet positiva och med en tendens till en förbättring jämfört med svaren från intervjuerna i september.

...men minskade kostnader

Flera företag som uppger att lönsamheten har förbättrats nämner att det är "en bättre anpassad kostnadsstruktur" som är skälet till detta. Även en del av de företag som anger att lönsamheten är fortsatt dålig anser att olika kostnadsminskningar ändå har lett till vissa förbättringar av lönsamheten. Detta gäller till exempel för flera företag inom industrin. Olika sparprogram och effektiviseringsåtgärder, lägre lönekostnader, lägre inköpskostnader är några av de kostnadsbesparingar som företagen nämner. Några företag nämner också valuta-utvecklingen och en förbättrad efterfrågan som skäl till att lönsamheten förbättrats. Företagens lönsamhetsomdömen är av intresse bland annat för att de påverkar löne- och prisbildningen i ekonomin.

Diagram 5. Det egna företags lönsamhet
Nettotal

Anm. Viktade netttotal baserade på antal anställda i Sverige hos de intervjuade företagen. Frågan avser företagets bedömning om lönsamheten i dagsläget. Netttotalen i diagrammet är saldot mellan andelen företag som uppgett att lönsamheten är god respektive dålig.

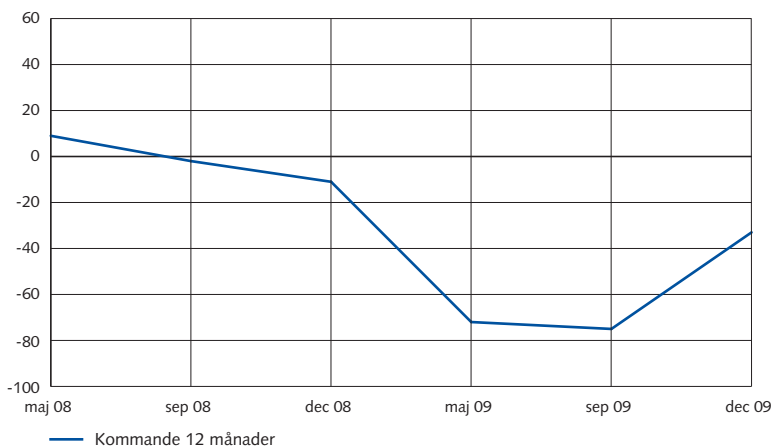
Källa: Riksbanken

3 De omdömen företagen lämnar om sin lönsamhet baseras ofta på i vilken mån företaget når internt uppställda vinstmål. Dessa vinstmål varierar kraftigt i synnerhet mellan branscher.

Fortsatt låga lönekostnadsökningar

Lönekostnadsökningarna bedöms bli lägre under 2010 än vad de blev under fjolåret enligt företagens svar i december. Emellertid är det inte lika många företag i december som har svarat att lönekostnaderna blir lägre jämfört med intervjuerna i maj och september (se diagram 6). Till stor del beror detta på att det är fler företag inom industrin som tror på större lönekostnadsökningar i år än i de två tidigare undersökningarna. Detta beror i sin tur sannolikt på att lokala "krisavtal", som innebar sänkta månadslöner och minskad arbetstid för industrianställda, slöts under 2009, men också på att lönerevisionen för 2009 i flera företag inom industrin flyttades fram till 2010. Den framskjutna lönerevisionen kan också ha varit en delkomponent i de slutna "krisavtalen". Sammantaget innebar detta att lönekostnadsökningarna hos flera företag inom industrin blev mycket låga under 2009 vilket också medför att de tror att lönekostnadsutveckling blir högre i år. Vissa företag nämner också uttryckligen dessa faktorer som förklaring till sin bedömning av lönekostnadsutvecklingen i år.

Diagram 6. Det egna företags kommande lönekostnader
Nettotal

Anm. Viktade netttotal baserade på antal anställda i Sverige hos de intervjuade företagen. Frågan avser företagets bedömning om lönekostnader de kommande 12 månaderna. Nettotalen i diagrammet är saldot mellan andelen företag som uppgett att lönekostnaderna kommer att öka respektive minska.

Källa: Riksbanken

Industrin budgeterar för lägre lönekostnadsökningar än andra sektorer

Företagen ombads också att kvantifiera vilka lönekostnadsökningar som de hade budgeterat för 2010.⁴ De flesta företagen besvarade frågan och kvantifieringarna varierade kraftigt mellan sektorerna. Industriföretagen har budgeterat för betydligt lägre lönekostnadsökningar än de övriga sektorerna i undersökningen. Resultaten bör dock tolkas med försiktighet då en del företag ansåg frågan vara svår att besvara och i vissa fall lämnade vaga uppgifter. Därutöver är det möjligt att svaren påverkats av försiktighetsprinciper vid företagens budgetering.

Risk för stora motsättningar i avtalsrörelsen

Även en fråga om vad företagen tror om resultatet av årets avtalsrörelse ingick i intervjuerna. Ett antal företag valde att inte ge något specifikt svar på frågan utan hänvisade till parterna som sköter de centrala löneförhandlingarna på arbetsmarknaden. En del av företagen valde att ge en mer allmänt hållen syn på avtalsrörelsen i år. Det fanns hos företagen både förväntningar om en smidig avtalsrörelse och en avtalsrörelse präglad av spänningar och motsättningar. Flera av de företag som trodde på motsättningar i avtalsrörelsen ansåg att parterna var mer polariserade nu än under tidigare avtalsrörelser. Relativt stora konjunkturskillnader mellan olika sektorer nämndes också som ett skäl till att avtalsrörelsen skulle kunna bli stökig.

"Kortare avtalslängder i turbulenta perioder"

En del företag trodde på ett kortare centralt löneavtal i år, det vill säga ett 1- eller 2-årigt avtal. Ett viktigt skäl till att de trodde på ett kortare avtal är den osäkerhet om konjunktur- och lönsamhetsutvecklingen som föreligger just nu. Andra företag trodde på ett kort avtal men hoppades på ett 3-årigt avtal. De ville ha ett längre löneavtal eftersom detta ger företaget arbetsro och gör att de slipper ineffektivitet i verksamheten under förhandlingsperioderna. Flera företag påpekade vikten av att veta hur budgeten för lönekostnaderna ser ut under en längre period för att ha grund för den framtida planeringen. Ett företag nämnde i detta sammanhang att "ett 1-årigt löneavtal riskerar att leda till färre investeringar". Slutligen, trodde ett antal företag att den 3-åriga avtalsperiod, som varit norm under de senaste femton åren, också skulle bli resultatet av denna avtalsrörelse.

⁴ Frågan i undersökningen löd "Vilka lönekostnadsökningar har ni budgeterat för inför nästa kalenderår? (ange i årlig procentuell förändring)".

Sammantaget trodde något fler företag på ett kortare löneavtal, men flera av dem hoppades samtidigt på ett löneavtal med en längre avtalsperiod.

Ett fortsatt lågt pristryck framöver

Företagens svar om förväntade prisförändringar 2010 tyder på begränsade prishöjningar. Svaren skiljer sig dock delvis åt mellan branscherna. Medan de flesta företag inom industrin och handeln ser mycket små möjligheter till prishöjningar, är förhoppningarna om prishöjningar något större inom övriga tjänster. Bland industriföretagen var det färre företag som räknade med prishöjningar än tidigare under 2009. En möjlig förklaring till denna utveckling är att förhoppningarna om en snabb konjunkturförbättring inom industrin förskjutits framåt. Utifrån de intervjuer som gjort bland företagen inom handeln förefaller det troligt att en stor del av de prishöjningar på importerade varor som motiverats av kronans svaga växelkurs under fjolåret nu har genomförts.

Till bilden av ett begränsat pristryck hör också att ett antal av de intervjuade företagen påpekade att det för deras del inte handlar om att prisökningarna framöver blir mindre än tidigare, utan snarare om att priserna faller. Det var i december ungefär lika många företag som uppgav att deras försäljningspriser kan komma att falla framöver som i september och de allra flesta av dessa var industriföretag.

Sveriges riksbank
102 37 Stockholm

Tel 08-787 00 00
Fax 08-21 05 31
registratorn@riksbank.se
www.riksbank.se